

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 18 (8602)

5 МАЙ

2016 йыл

КИШИ ЮМА

КУРАЛ АЙЫ

Баасы 5 маанет

1931-нши йылдан алып шыгады

Уллы Енъуъв байрамы ман!

Кутлав

Уллы Аталык согыс ветеранларын, тыл куллыкшыларын, баъри дагестанишларды уллы байрам – Енъуъв куъни мен ак юректен кутлайман!

9-ншы Май – миллет оъктемлигимиздинъ, бизим Элимиздинъ куватлыгынынъ эм уллылыгынынъ белгиси. Кыйын эди Енъуъвге йол, сансыз баъле-казалар аькелди аьдемишликке белгилли болган баъри согыслардынъ бу энъ де кан тоъгисли согысы. Ол Аталыгьмыздынъ тарихининъ кайгылы эм сол ок заман яркын бетлерининъ бири болды.

Элимиздинъ халкларынынъ бирлиги эм тынаклыгы, йогары патриотизм, аьскершилердинъ эм тыл куллыкшыларынынъ эрликлери Уллы Аталык согысында Енъуъв булагы болдылар, Элимизге эркинлик, бойсынмаслык эм армаган оърленуьвди канагатлап.

Биз оъктемсиймиз Уллы Енъуъвге етисуьвге Дагестаннынъ данъклы увыллары эм кызлары оьзлерининъ тийисли уьлисин косканлары ман. 180 мынънан артык дагестанишлар Уллы Аталык согысынынъ фронтларында баътирлерше согысканлар, аьр экинши яшавын берген Элимиздинъ бойсынмаслыгы уьшин. Коьрсеткен йигитлиги эм эрлиги уьшин 62 дагестаниш Совет Союзынынъ Баътири эм Россия Федерациясынынъ Баътири деген йогары атка тийисли этилиндилер, 7-ви Данък орденининъ толы кавалерлери болдылар, онлаган мынъ аьдемлер аьскерлик орденлери эм медальлери мен савгаланганлар.

Согыс акында эстелик – аьримиздинъ ян тоьринде. Енъуьви-

лер несили куьресуьвде казанган эркинлик, элимизге суьйимлик, дурылык баалыклары буьгуьнде де бизди бирлестиреди. Бизим борыш – бу киели эстеликти саклав, тарихимизди коршалав эм оны кайтадан караттырмав.

Буьгуьнде де бизим аьскершилерге, яшавын аямай, XXI оьмирдинъ террористлерфашистлерге карсы куьресте Элимизди коршалавда турмага туьседди. Россия Федерациясынынъ Савытлы куьшлери, Россия ФСБ, Россия МВД органлары, прокуратура, Россиядынъ Следственный комитети, гражданлык службалар терроризмге карсы куьресуьвге онъланып аьрекетлейдилер. Биз Дагестанда террористлерди енъгенмиз эм энди Сирияды олардан тазалаймыз. А террористлер мен бирге бизге карсы согысатаган дагестанишлар – олар Элимиздинъ саткынишлары. Енъуьвдинъ аьскершилер оларга карсы кайтип куьреспеге эм енъмеге болатанын биледилер. Биз – Уллы Енъуьвдинъ асабалары, эм сонынъ уьшин айтамыз: Енъуъв бизики болар!

Енъуъв куьнин белгилей берип, биз юрек теренликли разылыгылыгы уьшин. Коьрсеткен йигитлиги эм эрлиги уьшин 62 дагестаниш Совет Союзынынъ Баътири эм Россия Федерациясынынъ Баътири деген йогары атка тийисли этилиндилер, 7-ви Данък орденининъ толы кавалерлери болдылар, онлаган мынъ аьдемлер аьскерлик орденлери эм медальлери мен савгаланганлар.

Баъри дагестанишларга берк ден савлыкты, тынышлыкты эм онъайлыкты йорайман!

Дагестан Республикасынынъ
Аькимбасы

РАБДУЛАТИПОВ.

Мутылмаяк

Яшав деген бизге тегин келгенме?
Онынъ уьшин неше оьмир кесилген.
Мутылмаяк бир заман да, билемен,
Дав йылларда Эли уьшин ян берген.
Аьне ана басын ийип келеди,
Ол кайгылы. Гуьл салады сынтаска.
Шоьгип салам ол улына береди,
Канын, янын аямаган солдатка.
Ана юрек сызлап каты согады,
Йыбырдайды тыртык энген эринлер.
Сакланган-ав йыллап ялгыз улына
Карт анадынъ юрегинде коьп совзлер:
«Йоксынъ уьлым. Амалсыздан коьнемен,
Оькинишли яслай бизден сен кеттинъ.
Яшавынъды элинъ уьшин бердинъ сен,
Оьмирлерге калды атынъ, оьрметинъ».
Ана юрек сыгып, шанышп алса да,
Ол бараяк эстеликтинъ алдына.
Коьзяслары курып тамам калса да,
Ымтылаяк оьлгенше оьз улына.
С.КОЙЛАКАЕВА.

Аявлы ветеранлар!

Сизди ак юректен уллы эм баъримиз уьшин киели байрам – Енъуъв куъни мен кутлайман.

Аьр халктынъ яшавында мутылмас эстеликли куьнлер бар. 1945-нши йылдынъ май айыннан нешаклы йыллар озса да, биз баъримиз де эм россиянишлардынъ, дагестанишлардынъ янъы несиллери де ашуьвлык эм эзиелик орын тапкан заманда халкьмыздынъ уллы енъуьвин бир де мутпаслар. Тувган ерининъ эркинлиги уьшин яшавларын бергенлердинъ атлары дайым да сакланар, олар акында эстелик аьдемлер юреклеринде дайым да яшар. Ветеран-фронтовиклердинъ тыл куллыкшыларынынъ, солай ок буьзылган элимизди кайтадан аяк уьстине тургызганлар алдында бас иемиз эм юрек туьбиннен разьмыз.

Аявлы ветеранлар! Бизим ясларда гражданлыкты эм патри-

отизмди тербиялавга сизинъ эткен косьмынъыздынъ маънелигине баа беруьв кыйын. Оьзинъиздинъ акыллыгынынъ бан, белсенлигинъиз бен эм сенимлигинъиз бен сиз яс несилади анъ-эдаплык яктан тербиялав уьшин коьп зат этесиз. А ясларга ясуйкенлер несилининъ данъклы аьдет-йорыкларын бардырмага эм оьрлендирмеге, маданият калымжасын сакламага, армаган илгериликлерге етиспеге керек болады.

Бу байрам эм шатлыклы куьнинде Сизге ак юректен берк ден савлыкты, онъайлыкты эм узак яшав оьмирин йорайман. Элимиз уьстинде аспан дайым да таза эм тынышлы болсын! Байрам ман Сизди, аявлы ветеранлар! Енъуъв куъни мен!

В.ДЕРЕВЯНКО,

ДР-нынъ Сырт-территориаллык округында ДР Аькимбасынынъ Толы ьхтыярлы ваькили.

Уллы Аталык согысынынъ аявлы ветеранлары, тыл куллыкшылары, ветеранлардынъ тул хатынлары! Сыйлы ердеслер!

«Ногайский район» МО Депутатлар Йыйыны, район администрациясы Сизди аьр россияниш уьшин энъ яркы эм киели байрам – Уллы Енъуъв куъни мен кутлайдылар.

Бу куьнде биз согыста ян бергенлерди эскеремиз эм тирилерге сый этемиз: аьскершилерди эм тынышлы яшавшыларды – оьткен оьмирдинъ энъ коркынышлы эм кан тоьгисли согысында Енъуьвди аькелген баърисин де.

Заман токтамайды. 45-нши йылдынъ мутылмас май куьнлери бизден эрек кете бередилер. Аьр йыл сайын, оькинишке, согысты коьрген ясуйкенлер несилининъ ваькиллери аз бола бередилер. Авыр согыс йыллар – ол тек эдинъ тарихи туьвль, ол келеектеги несиллер уьшин баалы дерислер. Енъуьвлер шайытлаганлай, тек йигит-

«Ногайский район» МО аькимбасы

лик, ис эм яваплылык, коьп миллетли халктынъ аданаслыгы эм бирлиги баъри кыйынларды оьтуьвге себеплик этеди, патшалыктынъ кавыфсызлыгын эм оьрленуьвин канагатлайды. Оьзимизди енъуьвиш халктынъ асабалары эсабында сезип, биз оьз еримиздинъ, оьз Элимиздинъ бактысы уьшин яваплылык тутатаганымызды мутпага керек туьвльмыз. Бизим ортак борыш – буьгуьнде эм келеекте де ветеранларга, тыл куллыкшыларына ямагат ягыннан дайым да эс каратылсын уьшин колдан келген баъри затты этпеге керекпиз.

Сизге, сыйлы ердеслер, сизинъ ювыкларга эм кардаш-туьвганларга ден савлыкты, наьситти, ашык аспанды эм онъайлыкты йорайман.

Байрам ман сизди! Уллы Енъуъв куъни мен!

К.ЯНБУЛАТОВ.

Енъуъв куъни эм Енъуъв парады

Элимизде Енъуъв куънин байрамшылап аьдети 1945-нши йылдынъ 9-ншы Майыннан алып келеди. Сонынъ алдындагы 8-нши май куън Берлиннинъ Карлсхорст деген кесегинде Совет Союзынынъ Маршалы, Совет Союзынынъ 4 кере Баптири Г.К.Жуков, союзник аьскерлерининъ етекшилері Германиядынъ Бас Командование етекшилерининъ капитуляцияга кол басувына шайыт болганлар. Сойтип СССР Оьр Советининъ Президиумынынъ Указы ман 9-ншы Май – Енъуъв куъни патшалык байрамы эм тыншаюв куъни деп белгиленген. 9-ншы Май куън эртенъги 6 саьатте бу Указы диктор Ю.Левитан радиодан оқып халкка билдирген. Сол ок куън кеште Москвада халкымыздынъ Уллы Енъуьвининъ сыйына энъ де уйкен 30 кере артиллерия салюты берилген. Болса да уш йылдан сонъ 9-ншы Май куънди тагы да ис куънине айландырганлар. Тек 1965-нши йыл Уллы Енъуьвдинъ 20 йыллыгынынъ сыйына оны кайтарып тыншаюв куъни эткенлер. Сол йылдан алып элимиз бойынша ол савлай-СОГЫС ВЕТЕРАНЫ

халклык байрамы болып, согыс ветеранларын оьрметлев, Енъуъв парадларын оьткеруьв эм салютлар беруьви мен белгиленип келетир. 1990-ншы йылларда Енъуъв парадларын оьткеруьв бир неше йылларга токтатылган эди. Ама 1995-нши йылда Уллы Енъуьвдинъ 50 йыллык сыйына Енъуъв парады тагы да ерине кайтарылды.

Сав дуняга белгили тарих Енъуъв парады биринши кере Москвада Кызыл майданда 1945-нши йылдынъ 24-нши июнинде шатлыклы

кепте оьткерилген. Соннан бери аьр йыл 9-ншы Май куънинде алдынгы СССР эм Россияда Енъуъв парадлары йыл сайын (йогарыда белгиленген йылларды санамай) оьткерилип келеди. Москвадан оьзге сондай парадлар баьри де Баьтиркалаларда озгарылады.

Енъуъв парадын оьткеруьв акында карарды И.В.Сталин 1945-нши йылдынъ май айынынъ ортасында кабыл эткен. Сол заманнан алып баьри фронтлардынъ сыраланнан парадта катнаспага аьскершилер айырылып эм толы аьзирлик коьрилип басланады. Парадка Совет Союзынынъ Маршалы К.К.Рокоссовский етекшиликти эткен, Г.К.Жуков парадты кабыл этип алган. Бу эстеликли тарих парадында ногай халкымыздынъ ийгит увылы Коьшманбет Кидирниязовка да катнаспага наьсип буйырган.

А.САНГИШИЕВ,
«Ногайский район» МО Согыс, ис, правосаклавыи органлар Ветеранлар советининъ председатели.

Суьвретте: Енъуъв парадынынъ катнасувышы К.Кидирниязов.

Сталинград аьскершиси

Терекли-Мектеб авылдынъ Победа орамынынъ яшавшысы Эсуьв Янмурзаев (Алла ога тынышлык берсин) Уллы Аталык согысыннынъ энъ де авыр ерлеринде болганлардынъ сырасыннан. Ол 1942-43-нши йылларда Сталинград туьбинде немец-фашистлерине карсы каты урысларда йигитлерше катнаскан. Бу согысларда авыр яраланса да, оьз Ногай шоьллигине аман кайтып келген авылдасларымыздынъ бириси. Кавгада савлыгын йойганына да карамастан, ол коьп йыллар узагында район почта, милиция боьликлеринде, сонъында сугарув тармаклар управлениесинде намыслы кепте куллык эткен.

Енъуъв байрамында бизге сол куънди аькелген Э.Янмурзаевтей авылдасларымыздынъ аьр бирисин эскеремиз эм баьтирлиги алдында басымызды иемиз.

Победа орамында Э.Янмурзаевтей онавдан артык согыс ветеранлары: Кенжеболат Башантавов, Дойманбет Савкатов, Шабатир Боранов, Мавли Оразев, Мезей Оразалиев, Темирболат Юнусов эм баскалар яшаганлар. Олардынъ согыс йигитлигин, аьскершиликти данъкын оьмирлерге саклав – ол патшалык оьлшеминде бизим бас борышымыз.

Суьвретте: Э.Янмурзаев.

КЫСКА ЯНЪЫЛЫКЛАР

Сессия болып озды

Оьткен киши юма, 28-нши апрельде, «Ногайский район» МО-сынынъ 5-нши кере шакыртылган Депутатлар Йыйынынынъ 30-ншы сессиясы болып озды. Онда Ногай районы бойынша Россия ОМВД начальнигининъ куллыгын юритуьвши полиция подполковниги У.Бейтулаев «2015-нши йылда Ногай районы бойынша Россия ОМВД аьрекеті акында» эсап берди.

«Ногайский район» МО-сынынъ 5-нши кере шакыртылган Депутатлар Йыйынынынъ 2016-ншы йыл 29-ншы февралинде

кабыл этилинип алынган «Ногайский район» МО ваькилли органынынъ аппаратына, авыл поселениелерге эм муниципаллык бюджет учреждениелерге акшалай кыйын акын тоьлев акында» деген 184-нши номерли карарын толтырылувынынъ барысы ман байланыста муниципаллык службасы бойынша бас специалист И.Отарова билдируьв мен шыгып соьйледи.

«Ногайский район» МО еринде ДР-нынъ туьзликтеги районлар хозяйстволарына берилген коьшимли малшылык ерлерининъ правовой аьлин токтастыруьв эм

оларды армаганда пайдалы кулланув уьшин Ногай районынынъ авыл поселениелерининъ муниципаллык туьзилислерине беруьв акында» деген сорав бойынша «Ногайский район» МО-сында Ямагат палатасынынъ председатели Э.Сантов ойын айтты.

Район финанс боьлигининъ бас экономисти А.Кидирниязова «Ногайский район» МО-сынынъ 2016-ншы йылга бюджетине туьрленислер киритуьв акында» сорав ман байланыста билдируьв этти.

Сессияда солай ок баска соравлар да ойласылды.

мир Деревянко, район прокурорынынъ куллыгын юритуьвши Виталий Морозов, ДР Аькимбасынынъ эм Оькиметининъ Администрацяснынъ ишки политика бойынша управлениесининъ боьлик етекшиси, конкурс комиссиясынынъ председателининъ орынбасары Али Ибрагимов эм баскалар ортакшылык этилер.

Кутлавлар

Сыйлы авылдаслар, согыс эм ис ветеранлары!

Сизди Уллы Аталык согысында совет халкынынъ гитлерши Германияды Енъуьвининъ 71 йыллыгы ман кутлайман.Заман бизди бу оьзгеристен эрек аькетсе де, дав йыллары халкымыздынъ эрлигин, бирлигин, шыдамлыгын, саваллыгын тергеген мутылмас йыллар болып калады. Бизим Енъуьвимиз энди де элимиздинъ, дуныя тарихининъ энъ уйкен эм эстеликли, данъклы эм оьрметли оьзгериси. Бизим эм фашизмнен куткарылган Европанынъ буьгуьнлерге дейим тынышлыкта яшавы 1945-нши йылдагы Енъуьвимиз бен туьвра байланыслы. Эндигиси сол ок Европанынъ кайбир ерлеринде совет аьскершилерининъ камырлары, эстеликлери бузгышланады. Ол дурыслыктынъ, янын бергенлердинъ алдында уйкен тийиссизлик!

Сизге, аявлы согыс эм ис ветеранлары, тыл куллыкшылары, баьри ердеслер парахатлы тынышлы яшавды, ден савлыкты, оьктемликти, куьезди, наьсипти йорайман.

ДР Халк Йыйынынынъ депутаты

М.АВЕЗОВ.

Ногай районынынъ сыйлы яшавшылары, согыс эм ис ветеранлары!

Баьринъизди де халкымыздынъ энъ де ярык эм эстеликли байрамы – Уллы Енъуьвдинъ 71-нши йыллыгы ман кутлайман.

9-ншы Май куъни – ол дайымлыкка совет халкынынъ, онынъ данъклы Савылты куьшлерининъ уйкен шатлыгы. Буьгуьнлерде биз Аталыгымызды яьдан коршалап, согыс йылларында ян бергенлердинъ, соннан кайтып келип элимизди кайтадан тургузув ислеринде ялынлы катнаскан йигит ата-бабаларымыздынъ,

авылдасларымыздынъ кыйыны алдында бас иемиз. Ол бизим ортак шатлыгымыз, мутылмас мунъымыз эм дайымлык эстелигимиз!

Сизинъ аьр биринъизге берк ден савлыкты, парахатлыкты, эмишликти, тувган районынъ ызды, республикады оьрлендируьвде янъы ис уьстинликлерди йорайман.

А.ПОГОРЕЛОВ,

«Кизлярский район» МО аькимбасы.

Сыйлы согыс ветеранлары эм тыл куллыкшылары! Ногай районынынъ сыйлы яшавшылары!

Сизди Уллы Енъуъв куъни мен ак юректен кутлайман. Бу байрамда – бизим халкымыздынъ уллылыгы, енъуьвшилер несилининъ йигитлиги эм эрлиги. Енъуъв куъни – ол бизди бирлестиретан эм кайдай да болсын сынавлар алдында куьшли этетан, баьри несиллердинъ байрамы.

Буьгуьнлерде биз айырым разылык сезим мен Енъуъв уьшин яшавын бергенлерди, согыс майданында канын йойганларды, тылда каныгыслы куллык эткенлерди эскеремиз.

Бизим тынышлы яшав уьшин йогары баа тоьленген: онлаган

миллион аьдемлер яшавлары, айлак авыр кыйынлыктар. Аталыгымыздынъ данъклы тарихин билуьв, ата-бабаларымыздынъ йигитлиги мен оьктемсуьв – олар алдында бизим дайымлык эдаплык борышымыз.

Ак юректен сизди, аявлы ветеранлар эм тыл куллыкшылары, бу уллы байрам ман кутлайман. Савлык сизге эм узак оьмир! А Ногай районынынъ баьри яшавшыларына ийгиликти эм наьсипти йорайман.

А.ЗИМИН,

«Тарумовский район» МО аькимбасы.

Уллы Аталык согысынынъ сыйлы катнасувышылары, ветеранлары, ян бергенлердинъ тул хатынлары, тыл куллыкшылары, согыс балалары!

Бабаюрт районынынъ администрацясы атыннан сизди ак юректен Енъуъв куъни мен кутлайман.

Бу байрам бизим баьримизге бек баалы. Уллы Аталык согысында Енъуъв уьшин бизим баьри халкымызга баьри анъ-акыл эм куьш-куватлыкты салмага, фронтларда уллы йигитликти эм тылда каныгыслы куллык этпеге туьсти.

Енъуъв куъни – ол ян авыруьв эм суьйинишли коьзяслар, ол аьр аьелде аявлап сакланатаган юрек эстелиги. Ол – бизди бирлестиретан эм кайдай да болсын сынавлар алдында енъ бердиртпейтаган зат.

Бизим борыш – бу коркыныш-

лы согыста Енъуъв кайдай баа ман казанылганды эсте саклав, оьлгенлер эстелигине сый этуьв эм сиз акында, аявлы ветеранлар, дайымлык каьр шегуьв. Савбол Сизге бизим яшавлар, тоьбемиздеги тынышлы аспан эм аьр йылдагы Енъуъв май куънининъ наьсиби уьшин! Сизинъ йигитлигинъиз – дайымга эм сизинъ данъкынъыз – баьри заманларга! Сизинъ балалар мутнаслар, уныклар эм немерелер сиз бен оьктемсирлер – сиз дайым да бизим юреклерде.

Наьсип сизге, онъайлык, таза аспан эм байрам коьньиллиги!

Э.КАРАГИШИЕВ,

Бабаюрт районынынъ аькимбасы.

Авыр сынавлардан аман оыткен

Аьлиги заманда районы-мызда яшап турган Уллы Аталык согысынынъ ялгыз бир ветераны, Куьнбатар авыл яшавшысы Шамшид Байгазы увылы Шуваковка дав басланганда тек 19 яс эди. Ол Кызыл Аьскер сырасына 1940-ншы йылда шакыртылып кеткен. Ога каерде тек согыспага туьспеген! Кавгадынъ баслапкы айларында ол ерлеримизди таптап келген немец-фашист баскыншыларына карсы Куьнбатар эм Ленинград фронтларында согысады. Сонъында душпан элимиздинъ бас каласы Москва туьбине келгенде, мотострелковый полктынъ сырасында Подмосковьеди коршалавда катнасады. Совет аьскершилери явды Москвага йибермес уьшин онынъ алдында каты темир куьбе болып токтаган эдилер. Бу авыр кан тоьгисли урысларда Шамшид-агай яраланады. Эмленген сонъ ол эндиги явды кери куып турган аьскершилерибиз бен бирге Прибалтика республикаларын босатувда ортакшылык этеди. Соьйтип фронт йолында Енъув куьнин де

йолыгады.

Немец-фашистлер Германиясын енъген сонъ совет аьскерлерин элимиздинъ куьнтуварына онълайдылар. Мунда Япония миллитаристлерине карсы согыска Шамшид-агайымыз да

кириседи. Санавлы кесек заманнан бу кавга да халкымыз уьшин уйкен енъув мен кутылады. Тувган Караногай ерине Ш.Шуваков тап 7 йылдан сонъ кайтып келген. Ата-анасы, кардаш-ювыклары уьшин ол кайдай

суьйинишли куьн болганын агай эндиги де мутпаган. Дав йылларында коьрсеткен эрлиги эм йигитлиги уьшин отыздан артык согыс савгалары, мерекели медальлер мен савгаланган.

Шамшид Байгазы увылы наьсипли аьдем! Ол кайдай авыр сынавлардан аман оыткен. Тынышлы яшавда коьп йыллар совхозда койшы болып ислеген. Ян косагы ман бирге 9 бала асырап тербиялаган. Аьлиги заманда агайдынъ 20 уныгы эм 22 немереси де бар. Баьриси де оны коьтерип алып коьп суьедилер. Буьгуьнлерде ол тувганлы 94 ясына толады.

Ш.Шуваковка социаллык ярдамы этилинеди. Ога 2 социаллык куллыкшылары – Р.Индирбаева ман М.Эсбергенова карав береди. Шамшид Байгазы увылы социаллык куллыкшылары акында йылы совзлерин айтады.

М.ЯРИКОВА,

Куьнбатар авыл социаллык боьлигининъ етекшиси.

Суьвретте: согыс ветераны Ш.Шуваков.

ИЙГИ НИЕТ

Ногай тилинде йырланса экен

Муннан бир неше йыллар артта мен Владимир Харитоновтынъ совзлерине Давид Тухмановтынъ язган эм Лев.Лещенко йырлайтаган «Енъув куьни» деген баьрине де белгили йырды ногайшага коьширген эдим. Сол заман мен бу йырды ногайша занъыраган куьшли тавысы бар йыравымыз Климбек Савкатов йырлар деп сенген эдим. Оьзимнинъ «салып кой» хасиетимнен тура мен коьширилген ногай текстти К.Савкатовка да, баска йыравларга да коьрсетпей калдырдым.

Йьрга янъы анъ керек тувыл, ол ногайшага орысша йырланатаган йырдынъ анъына толы кепте келистирил коьширилген, ногайша тексттинъ кадери баслапкы орысша текстти мен бир. Ногайша текстти орысшага келистирип йырлайсынъ да коьсынъ, баска куллык этпейсинъ анънынъ келистируув ягыннан.

Енъув куьни байрамда «Енъув куьни» деген белгили йыр ногай тилинде де йырланып каралса экен. Баска тиллерде ол коьптен йырланады.

Халкымыздынъ йыравларына тилеймен бу йырды Енъув куьнине багысланган концертте йырлап карамага.

Магомед КОЖАЕВ.

Совзлери – В.Харитоновтыкы
Анъы – Д.Тухмановтыкы

Енъув куьни

*Енъув куьни, ол бизден узак эди калай,
Тап соьнген отта коьмир кызаргандай.
Бар эди шакырымлар толган шанъга, –
Сол куьнди янастырдык болган шаклы.*

*Ол – Енъув куьни
От ийис шыккан,
Ол – байрак
Ак шашлар ман самайда.
Ол – суьйиниш
Коьзяслар ман араласкан.
Енъув куьни!
Енъув куьни!
Енъув куьни!*

*Куьнлер эм туьнлер кызган пешлер тыммай,
Тувган Эл куллык этти кирпич какпай.
Куьнлер эм туьнлер авыр куьрес шыкты –
Сол куьнди янастырдык болган шаклы.*

*Ол – Енъув куьни
От ийис шыккан,
Ол – байрак
Ак шашлар ман самайда.
Ол – суьйиниш
Коьзяслар ман араласкан.
Енъув куьни!
Енъув куьни!
Енъув куьни!*

*Аманма, анам, баьри кайталмаяк,
Танъ шыкта шапсак экен яланъаяк.
Биз ярты Европады кезип шыктык, –
Сол куьнди янастырдык болган шаклы.*

Магомед КОЖАЕВ
ногайшага коьширген.

Аьзиз нагашакамды эскерип

Мен бу хабарымды эки аданас акында айткым келеди. Экеви яслай анадан етим калганлар. Аналары Аьбийкеди куллыкта елкесиннен бий шаккан. Ол больницада ян берген. Онынъ балалары – меним нагашакам Казбий Ярлыкапов – 7 ясында, анам Шарбике 5 ясында болганлар. Аталары кайдай кыйын болса да, оларды балалар уьйине бермеген. Анам Шарбикеди Беризат абасы саклап оьстирген, нагашакам Казбий атасында калган. Казбий 7-нши класска дейим интернатта окыган. Анам айтканлай, юма сайын Казбий интернаттан уьйине кайтканда, бирев каьмпет, калаш бере калса, оьзи оларды ашамай карындасына аькелген, сол заманлар, биревге де сыр тувыл, кайдай кыйынлы, танъкы заман болган. Авылдынъ шетиндеги тоьбеге аькетип ол оны ашаткан. Соьйтип ол карындасын коршалаган.

Анъсыздан Уллы Аталык согысы басланды. Кавга меним нагашакамнынъ, анамнынъ, тагы да мынълаган балалардынъ балалыгын урлаган. Нагашакам Казбий Ярлыкапов та элин коршаламага давга кетеди, ол бас деп Украина еринде яв ман согысады. Бир урысларда немец онынъ аягына атып, асыгын ушырткан. Канга боялып яткан аьсерде оны тавып, госпитальге аькетдилер. Коьп заман оннан хабар келмейди, карындасы оны аман экенин де билмейди. Немецлер бизим авылга 500-ге ювык аяк машин мен келген экен. Балалар олардан коркып, коьринмеске шалысканлар. Бек кыйын йыллар болган. Беризат бир ялгыз сыйырын соьып, этин баска авылларга аькетип саткан. Ол уьш куьннен сонъ ун алып келген, сол шаклы куьн анам аштан уьйде ялгыз олтырган. Сол уннан куьнде эки алдама этип яшаганлар.

Баьри де коьптен куьткен Енъув куьни де келди. Савлай элимиздинъ яшавшылары наьсипке коьмилдилер. Бир кесек заманнан сонъ тагы да кува-

нышлы зат болды: Казбийден хат келди. Ол оьз хатында карындасы аман ма экен деп сорап язган. Эгер онынъ суьйикли карындасы аман болса, ол тувган ерине кайтаяк, эгер йок болса, баска якта калып ислеегин билдирген. Бир кеше эсикти кагып, Казбий кирип калады, кайдай суьйиниш коьзяслары тоьгилген сол шакта, аьсирет болып калган эки аданастынъ, кайтип олар куванганлар, юреклерине сыймаган суьйинишлери. Сезимлери яткан сонъ, Казбий Беризат пан Шарбикеди сиз сабыр болынъыз деп тилейди, неге десе ол яав келген себептен яралы аягына куьш келген эм этиги канга толган. Соьйтип ол оьз абасы ман карындасын аяп,юрегин авырткысы келмейди.

Ййги хабарды эситип буларда авылдаслар, ювыклар йыйыладылар. Уьш куьннен сонъ, Казбий военкоматка барып, эсапка алынады. Сонда Казбий Ярлыкаповка коьмекке бир кунажын эм тагы да баска затлар береди. Сонъ оны Москва хуторга зоотехник болып ислемерге йибердилер,

кесек заман оьткенде, партия райкомынынъ етекшиси болады. Билимин арттырар мырат пан ол Нукай Арслановтынъ маслагаты ман Серноводский авыл хозяйствольк техникумында заочно окыйды. Оннан кайтып «Путь Ленина» совхоздынъ 1-нши боьлигининъ управляющийи болады. Казбий куллыгына мукаят, коьплерге коьрим болган инсан эди. Неге де онынъ аты аьли айтылмайды, эс этпейдилер. Ол да халк пан бирге элин коршалаган, сакат болып кайткан давдан.Ол Жуков медали мен эм 1-нши дережели Аталык согысынынъ ордени мен эм мерекели медальер мен савгаланган. Яшаган орамына ярамай ма экен онынъ атын бермеге? «Оьлгенин сыйлаган аш калмас» деген ногайымда ййги соьз де бар. Уллы Аталык согысынынъ катнасувшыларына биз тийисли сый этпеге борышлымыз, оларды ясларды тербиялавда уьлги этпеге тийислимиз.

С.АХМЕДОВА.

Суьвретте:

К.Ярлыкапов увылы ман.

Кыска, ама дайымлык оьмир

Бизим Енъуьв куьнининъ йыл сайын кешки 18 сабат 55 минутада айырым эстеликли вакыты бар. Сол шакта биз савлай элимиз бен бирге тынып, аьр бир авыл эм кала, аьр бир орам эм уй арамьздан уллы согыска кетип, сонынъ белгисиз коьп йолларында янларын берген, сес-хабарсыз йойылган ювык аьдемлерди эскеремиз.

Сондай йигит аьскершилердинъ санында – газетамьздынъ биринши редакторы, согыста Эли уьшин янын берген Абдулмежит Юмакай увылы Аджибаев. Быйыл онынъ тувганлы 110 йыллыгы эм газетамьздынъ 85 йыллыгы ман байланыста биз оны Енъуьв куьнинде айырым эскермеге токтастык. Онынъ акында бизге яньы билдирувлер де белгили болды.

Кыскаша, онынъ ердеги онсыз да кыска туьзилген яшавы булай. А.Аджибаев 1906-ншы йылдынъ 19-ншы июлинде Терекли-Мектеб ставкадынъ ювыгындагы бурынгы Акбалшык авылында тувган. Атасы Юмакай уйиннен эректе Кизляр беттеги эрмелилердинъ юзим бавларында ислеьтаган болган (ол йылларда бир хыйлы ногайларьмыз соьйтип аьеллерин саклаган). Революциядан сонъгы 1920-ншы йылларда ол сонда увылын да аькеткен. Юмакай кедесине билим беруьв уьшин бек шалыскан. Ол терик казаклары, орыслар ман таныс болганга, увылына орыс тилин уйьретпеге амал тапкан. Сонъында бу якларда артельлер куралганда, ВЛКСМ Кизляр окружкомы яс Абдулмежитти яньы туьзилген комсомол ячейкасынынъ секретари этип беркитеди. Мунда ол обзин тек ийги ягыннан коьрсетеди.

Соннан окружком оны кыска болжаллы курсларга окуьвга йиберген. 1929-ншы йылда ВКП(б) Ставрополь край комитети Караногай район комитетине ислемеге кадрлар аьзирлейди, сонынъ сырасына А.Аджибаевти де киргистеди. Соьйтип ол тувган районьнда яньы яшавды курув ислеринде белсенли катнасады.

Аьлиги несиллер районьмыздынъ 1920-30-ншы йыллары акында коьп затты билмейди. Ясуьйкенлердинъ эскеруьви мен, сол заман кесегинде районда коьп данъклы кызыклы бактылы аьдемлер яшаганлар. Тек ногай язувшы Хали Байрашев сол йыллар эм аьдемлер акында оьзининъ «Ярыкка ымтылуьв» деген романын язып калдырган (бу шыгармадынъ уьзиклери 1970-нши йылларда «Шоьллик маягы» район газетасында, альманахларда баспаланган). Сонда ол йыллардагы район етекшилер, биринши коммунистлер, комсомолшылар акында айтылады. Бу китапте биз А.Аджибаев акында да аьлемет ярык билдируьвлерди таптык.

Ана тилимиздеги биринши газетамьз 1931-нши йылда шыгып баслаган болса да, онынъ тувра етекшиси этилинип хыйлы заманга дейим бирев де беркитилинмей келген. Ол замандагы район етекшиси А.Кадылов бу сора-

ды айлак маьнели деп санаган эм алгасавлык пан сонда кимди болса соны салмаган. Х.Байрашев оьз шыгармасында бу сораьдынъ шешилуьвин булай коьрсетеди.

«...Туьрли-туьрли себеплер мен район етекшилер газетага редактор коьрсетуьвди, комсомолга етекши айыруьвды 1934-36-ншы йылларга дейим созып келдилер...

Отаров бирден басын коьтерип:

– Бизге, Ярыкбай, газетамьзга бир талаплы редактор коьрсетпеге заман келмеди ме? Бу йылларда туьрли душ-

панларга карсы куьрес юритуьвде газетадынъ маьнеси уйькен. Соны сага маслагатка салмага деп ойланып шыккан эдим... Сен нешик коьрсинъ? Редакторга кимди коьрсетпеге болады? – деп юрегиндеги ойын айтып салады. Баетов (райисполком председатели) ойланып калады. Оьзине белгили йолдасларды бир-бирлеп эске алып шыгады. Тийисли аьдемлердинъ коьбиси яваплы куллыкларда.

– Менимше, Адильхан Курпаевич (Отаров. – М.-А. Ханов.), редакторлык исин яс коммунист, «Кызыл Юлдыз»

колхоздынъ парторганизациясынынъ секретари Аджибаев Абдулмежит тийисли дережеде юритип болар деп ойлайман, тек онда да сондай бажарымлы аьдем керек болар, – деп Баетов ойын билдиреди. – Онда табарьмыз, Абдулмежитти коьрсетейик.

– Даь. Онда да бажарымлы аьдем керек. Яхшы, дуьрыс айтасынъ, онда аьдем табарьмыз. Алды ман газетадь янландырып йиберейик. Сени эрген Орта-Тоьбе авыл Советине бараяк деп эситтим. Сонда Аджибаевти шақырып алып соьйлесип кара, оьзи нешик коьреди экен. Сонъ бир карарга келермиз, – дейди Отаров »....

Увылы Шора Абдулмежитовичтинъ эскеруьвлерине коьре, 1930-ншы йыллардынъ басында А.Аджибаевти Владикавказга район газеталары уьшин редакторлар аьзирлеьви курсларьна йибергенлер. Соны етимисли кутарган сонъ, 1934-нши йылдынъ ызында оны ВКП(б) Караногай РК бюросында «Кызыл байрак» газетасынынъ редакторы этип беркитедилер.

А.Аджибаев газетадь 1940-ншы йылдынъ ызына дейим етекшилеген. Сол аьсерде Кызыл Аьскерине билимли командирлер оьткиретиспевликтен оны командирлер курсына йибередилер.

1941-нши йылдынъ язында Абдулмежит Аджибаевке район ериндеги малды эм техникады Дагестаннынъ куьнтувар районларына эм Азербайджанга коьшируьв куллыкларды тапшырганлар. А.Аджибаевтинъ эм онынъ йолдасларынынъ кыйыны ман районнынъ мыньлаган

койлары, туварлары, атлары, колхозлар техникасы кавыфсыз ерлерге коьшириледди.

1942-нши йылдынъ июлинде А.Аджибаевти фронтка шақырадылар.

– Бир куьн кеште ол уйге бришке мен келди. Бришкеде мешоклар ман бийдай аькелди. Сонъ бир юмадан бизди анамьзга аманатлап давга кетти, – деп эскереди Ш.Аджибаев атасы акында.

Онынъ 1944-нши йылдынъ май айындагы хатында: «Патимат (хатыны), меннен тез арада хат алмассынъ. Бир уйькен куллыклар болаяк, соларды онълап биткен сонъ язарман. Менде сага бир уйькен тилегим бар: кайдай кыйын болса да, балаларды аман сакла. Уйьдеги муьйклерди сат, балалардан артык зат йок, олар бизге ортак», – деп язылган болган. Ол А.Аджибаевтен уйьине йиберилген энъ ызгы хаты эди...

Соннан онынъ аьели уьшин узак дегенде узак созылган 3 йыл оьтип, 1947-нши йылда Кызыл Аьскер политругы Абдулмежит Аджибаев 1944-нши йылдынъ 19-ншы июлинде согыста йигитлерше ян бергени акында кайгылы билдируьв келген.

Газетамьз уьшин Абдулмежит Аджибаев – шынты яшавдынъ, оьз аьдем борьшын толтыруьвдынъ, Аталыкты явдан саклавдынъ таза уьлгиси. Яшав оьмири кыска болса да, халкы уьшин дайымлык оьмир. Элимиз турган шаклы, эсимиз болган шаклы.

М.ХАНОВ.

Сувьретте:
Абдулмежит Аджибаев.

БИРЕВ ДЕ МУТЫЛМАГАН, БИР ЗАТ ТА МУТЫЛМАГАН

Бир аьелден уьш йигит

Уллы Аталык согысы кутылганлы баьри 71 йыл узагында бизим Элимиз Уллы Енъуьвдинъ белгиси астында яшайды. Эгер сол заманда, узактагы 1945-нши йылда, совет аьскершидинъ, баьри совет аьдемлердинъ йигитлиги аркасы ман рейхстаг уьстинде Кызыл Байрак елпилдемеген болса, аьдемшиликтинъ тарихи баска болаяк эди. Енъуьв куьни – бизим халкьмыздынъ йигитлигининъ эм уллылыгынынъ белгиси.

«Уллы Аталык согысынынъ баьри фронтларында, согыс йигитликлер коьрсетип, данъклы баьтир-калаларды коршалаьвда, каты урысларда, партизан коьзгалысында, Европа эллерин босатуьвда бизим районнан 2500 аьдем катнаскан, солардынъ тек 1000 аьдеми кайткан.

Солардынъ ишинде меним аталарым да болганлар: 1941-нши йылда Мамуровлардынъ аьелиннен Кыдрали, Курманали эм Курман атлы уьш йигит Элин явдан коршалаьвга йол алып кеткенлер. Олардынъ арасыннан энъ уйькен атамьз – Кыдрали (ол сол заман яньы уйьленген эди) давдан кайтпай калганлар сырасына туьскен: 1943-нши йылда военкоматтан белгисиз йок болган деп кагыт келген.

Курманали Мамуров давга Кизляр военкоматы ман шақыртылып кеткен, кубыла фронтынъ дав майданында каты урысларда катнаскан, авыр яралы болып, госпитальде эмленген. Согыс йоллары ман ол Челябинск каласына дейим еткен. Дав биткеннен сонъ, ол бузылган темир йолларды ярастыруьвда куллык эткен. 1947-нши йылда башкир кызына уйьленип, бир увыллы да болып, тувган шоьлине кайткан. Ян косагы ман бирге оьмир суьрип, ер юзине тогыз янды эндиьди. Бугуьнлерде олар, Элимиздинъ хайырлыгына кыйынын аямай, баьри де аьруьв яшайдылар.

Курман Мамуров давга 1941-нши йылдынъ октябрь айында Караногай райвоенкоматы ман шақыртылган. 215-нши стрелковый полк сырасында Эли уьшин янын аямай согыскан. Каты урыслардынъ бирисинде авыр яраланып, Смоленск кала туьбинде дав майданда коьп кан йойганнан себеп ногай ясы Курман эсин йойып, сав куьн узагында яткан. Кешесинде орыс тилин каппага да билмеген шоьл йигитин оylimнен Николай атлы орыс ясы куткарган: кешесинде ол Курманды оьлгенлер арасыннан, «бу аьскершидинъ яны бар» деп, сувьрып алып, аркасына салып, фронттынъ алды тынык линиясына шыгарган. Сонъ Курман атам 2556-ншы номерли эвакогоспитальге еткерилген. Мунда ол сав бир йыл узагында эмленип яткан. 1943-нши йыл аягын басалмай тегеран юрген атам эки таяк пан Кизляр каласына поезд пен келип туьскен. Суьйинишке, мунда ол калага авылдан туз аькелмеге барган оьгиз арбашыга раскан эм онынъ ярдамы ман оьз уйьине келген.

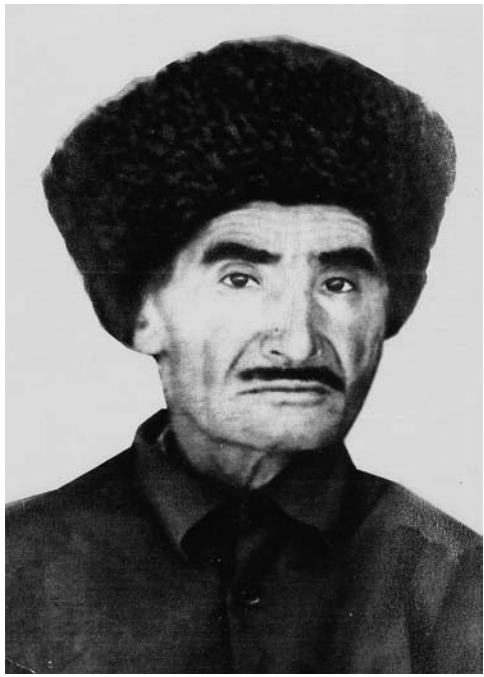
Согыс йылларында казанган авыр авьруьвина карамастан, атам, ерли колхозды аяк уьстине тургуьзув исине белсенлик пен кири-сип, каныгыслы куллык этуьвдинъ уьлгисин коьрсетип, кыйын салган. Коьп йыллардан сонъ, онынъ сакатлыгын ыспатлап, «Курман

Мамуров – инвалид II группы» деп, военкоматка ол эмленип яткан ерден кагыт келген.

Атам Курманнынъ давда коьрсеткен йигитлиги патшалыгьмыз ягыннан бааланмай калмады: ол 1-нши дережелли «Данък» аьскершилик ордени эм Уллы Енъуьвдинъ 30, 40, 50 йыллык мерекели медальери мен савгаланган...».

Мине соьйтип хабарлады бизге Енъуьв куьнин ювыклатуьвга уьлисин коскан ердеслеримиз акында согыс ветераны Курман Мамуровтынъ дав кутылган сонъ тувган ялгыз увылы Шора Мамуров.

«Атамьздынъ авыр согыс йылларында бизим келеектегимиз уьшин берген кыйыны акланды демеге керек. 1991-нши йылга дейим ол ялгыз увылы Шорадынъ тоьринде аьруьв яшады. Аьли болса ялгызы бирев тувыл, онынъ доьрт кедеси бар, уныклары арасында да алты увыл бар. Мамуровлардынъ ток коьнгийлли туькьмы оьскен. Аталарыннынъ коьрсеткен йигитлиги оларга уйькен коьрим», – дейди К.Мамуровтынъ келини Тансык Картакаева.

Л.УРАЗАЕВА.

Сувьретлерде: *согыс ветеранлары Курманали эм Курман Мамуровлар.*

Шоъл туьбинде согыс эди

Оразбай Когиевич Темирбулатов (суьвретте) Сырт-Кавказда, оьзининь яшаган еринде согысканлардынъ сырасында Ачикулак районында, Моздок эм Малгобек, Новороссийск калаларында немецлер армиясына карсы туруп, йигитлерше согысканлардынъ бириси. Кобкирегинде «Согыслык сыйы ушинъ», «Йигитлик ушинъ» медальлери мен тувган юртына кайтып келген аьскерши районымыздынъ бузылган халк хозайствосын аякка тургызувда белсен катнаскан.

Фронтта алган яралары козгалып, картлыгы келгенде де, Оразбай Когиевич коьнъиллик пен яшады, район школаларында конак эсабында коьп йолыгысларда ортакшылык этип, яс-явкага авыр согыс йыллар акында хабарлайтаган эди. Тоьменде онынъ сакланган эскеруьвлерин баспалаймыз.

Аталык согысынынъ басланган куьни, 1941-нши йылдынъ 22-нши июни, йылдан-йылга кайтаралап яшавымызга энген сайын эсима сол кан тоьгисли согыстынъ Ногай шоьлиндеги биринши эм Австриядынъ ериндеги сонъгы куьнлерин эсима алмай болмайман.

Эсимде 1942-нши йыл. Немец баскыншылары Сталинград фронты бойынша уйкен уьстинликке етисип, Моздок каласына эм шоьлдеги ногай авылларына етисип калган эдилер. Сондай кавыфлы аьл болып турганда, ногай яслары арасыннан мен, тенъ-досым Атабай улы Абдуладий Алимов эм баскалары Кизляр каласынынъ ювыгындагы тенъ-досым Атабай улы Абдуладий Алимов эм баскалары Кизляр каласынынъ ювыгындагы Таловка авылында уйгынланган полк школасында окыйтаган эдик. Кыска заманынъ ишинде аьскерлик сулыбына, усталыгына эм аьзирленуьвлигине уйьрендик. Бизим арамызда энъ де бажарымлы, билимли эм йигерли болып, досым Абдуладий 110-ншы номерли Калмык кавалерия полкында язувшы куллыгын юри тип баслады эм сонъында бир ротадынъ (онда 100 кавалеристлер бар эди) командири Караевтинъ орынбасары этилинип беркитилди. Сол заманнынъ ишинде согыстынъ ялыны Ачикулак, Коясула, Махмуд-Мектеб авылларына дейим де янасып келген эди. Душпаннынъ самолетлары болса Терекли-Мектебке, бизим аьскерлердинъ токтаган авылларына ушып келип, бомбаларын да таслайтаган эм авыл хозайствосына уйкен зыян этетаган эдилер.

– Тезден «Шаьлтик» операциясы басланады, – деди мага бир куьн досым. – Буйрыкты куьтип турымыз. Биринши болып душпанга карсы бизим полктагы ногай йигитлери шыгаяклар.

Бизим полкымыз Арсланбек авылынынъ ювыгындагы Абсатыр авылында орынласкан эди. Ротадынъ командири Караев (ол карашай миллетли эди) баьримизди де тизилистирип, «Шаьлтик» операциясы эм соны ман бирге уйкен яваплы аьскерлик тапшырмасы бизге, 60 ювык ногай кавалеристлерине, салынганын айтты эм немец баскыншылары ман биринши кере бетке-бет карсы болып, тувып-оьскен еринде айкасувда уьстинликлер йорады.

Сойтип, полктынъ кавалеристлери командирдинъ орынбасары Абдуладий Алимовтынъ басшылык этуьви мен Нариман, Куьнбатар, Абрам-Тоьбе авылларын оьтип, танъ атып-атпай, шоьлдеги Ачикулак авылына ювыклап келди. Доьрт те ягымызда тыппа-тынык эм сол 1942-нши йылдынъ шувак танъы эди. Ерге ярык туьсип баслаяткан шакта, кайдан ды тувар малдынъ шыгып калганын коьрдик. Коьзимиз уйьренген тынлык тувыл, шынты-

лай да, шоьл еринде кан тоьгисли согысымыздынъ биринши куьни экен!

– Сак болынъыз, немецлер, мотоцикллер! – деген соьзлерден сонъ душпанды оьзимиз анъсыздан урмага эм астымыздагы куьшли атлардынъ аркасы ман кери ызына карап кувмага токтастык. Сол ерде «Шаьлтик» операциясы басланып, каты атысувлар болды эм бизим кавалеристлер биринши сыналды да оьтти. Кыскасыннан айтканда, бир куьннинъ каты согысы, куьшимиз бирдей болмаса да, Ачикулак авылынынъ бир колдан бир колга коьшуьви мен, сонъында болса бир неше ногай авылларынынъ немец баскыншыларыннан босатылувы ман, Ногай шоьлинде бизим полктынъ эм баска аьскер боьликлерининъ биринши аьскерлик енъуьви мен тамамланды. Оькинишке, хыйлы аьскерши-йолдасларымыз, олардынъ арасында досым Абдуладий Алимов та каты яраланды, эм согыс майданында ян бергенлер де аз болмады. Ама олардынъ йигитше куьрескени, «Шаьлтик» операциямыз уьстинлик пен тамаманланганы, бастан ушка дейим савытланган душпанды кылышлары ман, туьбеклери мен, юректеги йигерлиги эм тувып-оьскен ери ушин, тувган халкы ушин, ортак аьели – уйкен Эли ушин алалык пан аьскерлик борышын толтырганы дайым да эсимде сакланып тураак.

Мен яраланган Абдуладий-досым ман савболласып фронттынъ уйкен эм кенъ йолына туьстим эм соны ман да Ногай шоьлиннен алып Австриядынъ бас каласы Венага дейим еттим: Енъуьв куьнин де шет элде байрамшыладым. Согыс йолында онлаган аьскер орденлерин, медальлерин, баскалай аьлде командование ягыннан савгалар казанган болсам да, меним ушин шоьлдеги биринши согысым, биринши сынавым, Абдуладий Алимовтай яслыктагы досларым эм Калмык полкындагы биринши аьскерши-кавалерист тенълерим, айлак та баалы, маьнели эм эстеликли болган, яшавымынынъ сонъында да коьз алдымнан оьтип турааклар.

Тагы да эсимнен «Шаьлтик» деген соьзи таймайды. Сол 1942-нши йылдынъ яй-куьз айларында Ногай шоьлинде «Махач» деп аталган партизанлардынъ отряды уйгынланып, немец баскыншыларына карсы баьтирше куьресип, алды сырадагы аьскер боьликлери мен, тылдагы аьдемлер мен байланысты беркитип эм шоьлдеги савлай ды халкты душпанды енъер ниет пен коьнъиллендирип юрген. Сондай аьлде шоьл еринде «Шаьлтик» деген разведотряды туьзиледи эм оны меним тенъым-досым Атабай улы Абдуладий Алимов (яраланганнан сонъ эмленип) басшылайды. Оьзек те, уйкен куллыклар этилгени тек аьскер командованиясине эм район етекшилерине белги-

ли эди: «Шаьлтик» соьзи болса онынъ экинши аты деп, «Махач» отрядынинъ партизанлары, айтпага, К.Абдуразаков, С.Янмурзаев, И.Алиев эм баскалары, айтатаган эдилер. Абдуладий Алимов Уллы Аталык согысынынъ кайнаган 1942-1944-нши йылларында Кизляр каласындагы военкоматтынъ ваькили болып, ВУС куллыгын юриткен эм оьз аьрекетинен, алаллыгы ман, туврашылыгы ман тапшырылган яваплы борышты намыслы аьлде толтырып юрген. Уллы Енъуьвге ногай халкынынъ, онынъ 5000 артык йигитлерининъ коскан уьлисинде онынъ да пайы бар.

Уллы Аталык согысы тамамланып, мен 1945-нши йылдынъ ызында Караногай ерима кайтып келдим эм тенъ-досым Абдуладий Алимов пан уьш йылдан сонъ йолыгыстым. Ол енъуьвимиздинъ биринши куьни акында, кан тоьгисли согыстынъ сеси тымганы акында, халк хозайствосын шоьл еринде коьтерип баслав акында сол 1945-нши йылда язган районнынъ «Кызыл байрак» деген газетасынынъ 23 ясындагы редакторы эди.

Ама Моздок каласынынъ туьбинде болган согысларда алган ярасы онынъ оьмирин кыскартувга себеп болды эм сыйлы досым Абдуладий Алимов 1946-ншы йылдынъ апрель айында дуьнядан тайды. Ол элимиз ушин, халкымыз ушин тувган йигитлердинъ бириси эди.

Коьп ойлары, юрек туьбиндеги ниетлери, ата тукумыннан берилген акыллыгы эм бажарымлыгы яшавга шыкпай калдылар. Ама онынъ аьскерлик эм ис йигитлиги, эр борышына алаллыгы дайым да халкынынъ эсинде. Уллы Аталык согыстынъ авыр куьнлеринде сыналган досымыз, бирге оқып эм бирге оьсип, шоьл еринде яслык йылларымызды бирге озгарган авылдасымыз эм ис йолдасымыз эсимизден бир де таймаак эм шоьлде оьткен яслыгымыздынъ эстелиги болып тураак. Нешаклы заман оьтсе де, Уллы Аталык согысы, онынъ биринши эм сонъгы Енъуьв куьни акында соьз бардырылса, тенъ-досымыз Атабай улы Абдуладий Алимовтай ногай йигитлерининъ атлары халк арасында несилден-несилге айтылып турагына шек те йок.

О.ТЕМИРБУЛАТОВ,
согыс ветераны.

Енъуьвди эрликлери мен беркиттилер

Фашист Германиясын тарихлик йосыкта енъуьв бизим элимиздинъ баьри халкларынынъ каьр этуьвлери мен, баьтирликлери мен келген. Баска халklar ман бирге Аталыкты яклавга дагестаншылар да турганлар.

1941-нши йыл 22-нши июнь куьнининъ кешесинде Махачкала каласындагы кала бавынынъ биов майданынынъ ашык сценасында кыйыншылардынъ митинги болып оьткен. Йыйылганлар бизим элимизге фашист бандитлерининъ ябысуьв эткенлерин уйкен ашувлык пан тынълаганлар. Сонда ок онлаган яслар эм кызлар Кызыл Аьскер сырасына оьз эркли туьспеге аьризелерин язып бергенлер.

1941-1945-нши йыллардагы дагестан халкларынынъ тиллеринде шыккан газеталарынынъ бетлерин актарып карасанъ, онда кыйыншылар производстволык тапшырмаларын толтыруьв эм арттырып толтыруьв ушин социалист ярысларды кенъ кепте яйганлары, аьр куьн сайын савытларды эм боеприпасларды шыгарувды оьстируьв ушин куьш салганлары акында айтылады.

Согыстынъ биринши куьниннен алып согыслык-коршаланув курылысы бойынша белсен кепте куллыкка кирискенлери уьстиннен хабарланады. Эрлер мен бирге авыр кыр куллыкларын бардыруьвда хатын-кызлар да каьрлегенлер. «Кавказды коршалав ушин» медали мен 27 мынънан артык аьдем эм «Совет Союзынынъ Уллы Аталык согысында кайратлы иси ушин» медали мен 141 мынъ 746 аьдем савгаланган.

1941-нши йылдынъ июль айында фронтовой эм согыска ювык ерлерден яшавшыларды эм социалист муьлклерди коьлем йосыкта коьшируьв иси басланган. Дагестан еринде 1943-нши йыл эвакуация этилинген эм ерлескен 12 мынъ 629 аьдем эм куллыкка салынган 4466 аьдем.

Дагестан кыйыншыларынынъ патриотизми кайратлы куллыкта тувыл, солай ок элимиздинъ коршаланув куьшин беркитуьвде, Совет аьскерининъ аьскершилерине савгалар йьюьвда, фронтовиклер аьеллерине кардашлык коьмек этуьвде эм немец оккупациясыннан районларды босатувда да коьринген. Тек бир фронтовиклердинъ балалары ушин деп 81 балалар уйлерин ашылынган болган. Согыс йыллары ишинде дагестаншылар элимиздинъ коршаланув фондына деп 350 миллион маьнет акша, бир миллионнан артык болган туьрли йылы кийимлер, 650 мынъ кой терисин йыйганлар. Сол затларды йьюьвда колхозшылар, служащийлер мен бирге республика ерининъ окушылары да катнасып турганлар. Тамамында «Сергей Киров», «Магомед Гаджиев», «Дагестан комсомолшысы» деген бронопоездлер эм «Шамиль» деп аталган танк колоннасы курылган.

Оьзлерининъ йыйган затларын эм акшаларын онлаган эм онлаган дагестаншылар бергенлер эм солардынъ ишинде яслар да аз болмаганлар дер эдик.

Енъуьв болганлы быйыл 71 йыл. Эм сосы байрам куьнин россия ерининъ халклары ман бир татым аьелде болып, дагестаншылар да йолыгадылар демеге керек.

А.УТЕЕВ.

Бизим халкымыздың уьлиси

Уллы Аталык соғысының кыйынлы йыллары, савлай элимиздинъ яшавшылары, соның санында Кавказ халклары уьшин, авыр сынав эм соны ман биргесине олардың тарихинде уьйкен баптирлик иси болганы ашык белгили демеге керекпиз. 1941-нши йылдың 22-нши июнинде фашист Германиясының СССР-га намарт шапкынлык этуьви совет аьдемлерин саьспеклетпеген. Элимиздинъ баьри де яшавшыларындай болып, Дагестан, Шешен-Ингуш, Ставрополь, Карашай-Шеркеш ерлериннен ногайлар да Элди коршалавга коьтерилгенлер.

Аьскерши-ногайлар Брест беркитпесин, баптир-калаларды коршалавда, уьйкен маьнели соғысларда, алдыга барув бойынша уьйкен операцияларда, Куьнтувар Европада босатувда белсенли катнасканлар. Айтпага, Брест беркитпесин коршалавда катнаскан сержант А.Кыдырнязов (Шешен-Ингуш ериннен) шынты баптирликти коьрсеткен. Ол соғыстынъ биринши куьнинде ок онлаган фашистлерди оьлимге еткерген. Сол эткен ислери уьшин сержант А.Кыдырнязов коьплеген медальлер мен, орденлер мен савгаланган.

1943-нши йылда Харьков ериндеги Сухая Каменка авылында болган кан тоьгисли соғысларда Халмурза Кумуков Александр Матросовтынъ баьримизге де белгили йигитлигин кайтаралаган. Ол оьз яшавынынъ баасы ман, коькиреги мен душпаннынъ дотынынъ амбразурасын япкан. Сол йигитлиги уьшин ол, кеш болса да, Совет Союзынынъ Баптири деген атка тийисли этилген.

Аьскершилик Даньк орденининъ уьш дережеси мен савгаланган совет аьдемлерининъ ишин-

де ногай халкынынъ алал увыллары Алимхан Асанов эм Абдулла Сулейманов болганлар. Олар элининъ келеектегиси уьшин бар куьшин аямай соғысканлар. Берлинге де еткенлер, Рейхстагтынъ тамына кол да басканлар.

Карашай-Шеркеш ерининъ Балта авылыннан Мурат Раскельдиев соғыста летчик болган. Москва, Курск, Орел калаларын коршалавда катнаскан. Ол явдынъ 100-ден артык аьскершилери кырган, явдынъ коьплеген техникасын яккан. Оькинишке, баптир летчик 1944-нши йылда Курск туьбинде йигитлерше ян берген.

31-нши армиядынъ командующийи аьскер генералы Глагольев Кенигсберг уьшин соғысларда коьрсеткен баптирлиги уьшин Совет Союзынынъ Баптири деген атты беруьвге Дагестаннынъ Бабаюрт районынынъ Тамаза-Тобье авылыннан Джанарслан Алиевти атаган эди. Оькинишке, ол (сол йылларда дин тутувга тыйдажылык этилген эди) дин аьрекетшидинъ увылы болганга коьре, тийисли савгасын алмаган. Д.Алиевтинъ соғыс йылларда коьрсеткен йигитлиги Кызыл Бай-

рак, Кызыл Юлдыз орденлери мен эм баска аьскершилик савгалар ман белгиленген.

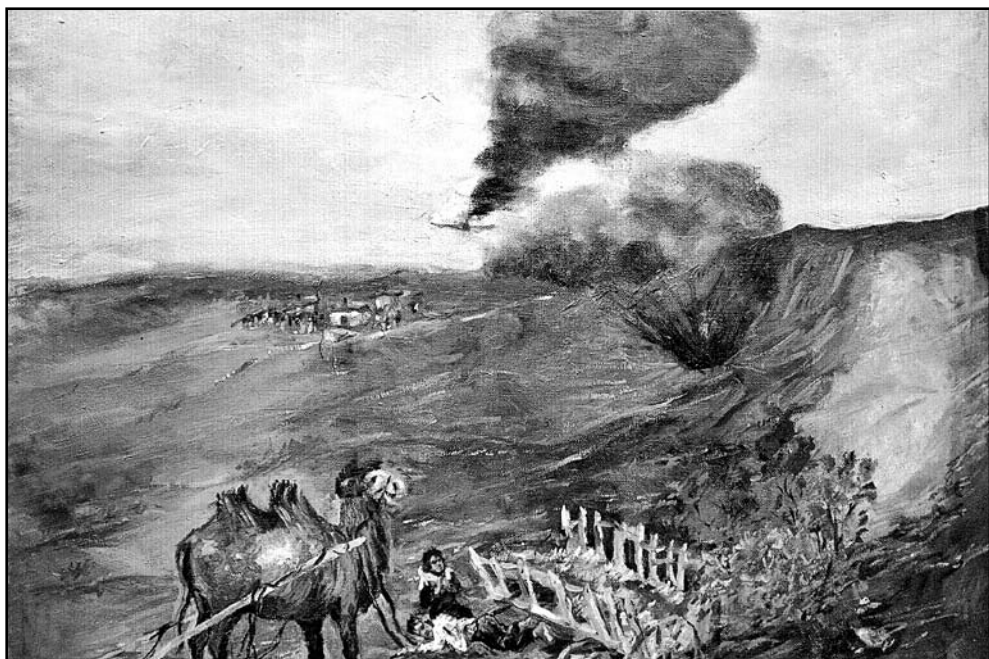
Польшады босатувда белсенли катнасканы, сол соғысларда коьрсеткен йигитлиги уьшин Абдулла Байтемиров (Дагестан ериннен) 1945-нши йылдың 10-ншы апрелинде СССР-дынъ Оьр Советининъ Президиумынынъ токтасы ман оьлгеннен сонъ, Ленин орденине тийисли этилген. Сталинград соғысынынъ белсенли катнасувшысы Коьшманбет Кидирнязов болса, 1945-нши йылдың 24-нши июнинде Москвада Енъуьв Парадта ортакшылык эткен.

Артиллерия дивизиясынынъ командири майор Магомет Найманов (Карашай-Шеркеш ериннен) Сталинградты коршалавда, Варшавады босатувда, Берлинди алууда белсенли катнаскан эм баптирлерше соғыскан. Онынъ йигитлиги Кызыл Байрак, Богдан Хмельницкий, Кызыл Юлдыз орденлери мен белгиленген.

Европадынъ экинши фронтыннъ ашылмавы ман пайдаланып, фашист баскыншылары бизим элимиздинъ кубыласында уьйкен куьш пен куьрескенлер эм Сырт Кавказга киргенлер. Олар Карашай-Шеркеш еринде де бес ай бойында иелик суьргенлер. Тек кайсы ерде де бизим халкымыз оьзлерин тийислисинше юритип, элди коршалаганлар эм Уллы Енъуьвге де еткенлер.

А.КУЛТАЕВ,
язушы.

Кавга майданында

Ногай суьвретиши Осман Суьндиковтынъ суьврети.

Тарих бетлеринде атын калдырган

Элимизге кара яв шапканда, баьри халклар да бирге болып, душпаннынъ йолын бувмага йолландылар. Ногай халкынынъ йигитлерине де кардаш халклары ман бирге савытланып, Элин, Тувган ерин намарт фашистлерден босатып, Берлинге дейим де етпеге бакты буйырды. Оькинишке, Уллы Аталык соғысынынъ катнасувшыларынынъ сырасы йылдан-йылга кемий береді. Ногай халкында да олардың саны бек азайган. Эм яс несиллер олардың эли уьшин куьресуьвде коьрсеткен йигитлиги акында билмеге тийислилер.

Якуб Абдулович Карасов 1927-нши йылдың 3-нши мартында Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Икон-Халк авылында тувган. Ол яслайын атаанасыз калады: 1940-ншы йыл анасы оьледи, 1943-нши йыл фронтта атасы ян береді. Якубты мектебте окытувшы болып аьрекет эткен акасы оьзине аькетеди. Коьп кетпей, онынъ акасын да аьскер сырасына шақыртадылар. Якуб ялгыз калады. 1941-нши йылдан 1943-нши йылга дейим колхозда аьрекет этеди. 1943-нши йыл оны Кызыл Аьскер сырасына шақыртадылар. Ол Румынияды, Болгарияды, Венгрияды, Югославияды, Австрияды, Чехословакияды фашистлерден босатувда ортакшылык эткен. Суворов Волновхский атындагы полкынынъ Кызыл Байрак ордені мен эки кере савгаланган 2-нши Гвардейский корпус сырасында Германияда командири де болган. Каты соғысларда ол эки кере де яраланады. Коьрсеткен баптирлиги уьшин ногай ясты Уллы Аталык соғысынынъ экинши дережели ордени мен, «Будапештти босатув

уьшин», Венады, Прагада алув, Германияды енъуьв уьшин медальлери мен савгалайдылар. Якуб Карасовка элин душпаннан босатувда эткен косымы уьшин Йогаьры Бас етекшилевиннен эм И.В.Сталиннинъ колыннан разылык хатлары да тапшырылган. Соғыс 1945-нши йыл тамамланса да, ногай яска Венгрияда, оннан сонъ Румынияда алты йыл кызмет этпеге туьседі.

Бавырлап суьйгендей ата-анасы болмаса да, тувган ерининъ йылувы ногай ясты оьзине тартты. 1950-нши йыл ол омыравындагы яркыраган савгалар ман тувган авылына келип, акасынынъ кедесининъ уьйинде доьрт йыл турады. Коьпти оьткен сыйлы ветеран-

нынъ уьйде коьп олтырмага заманы болмады.

Икон-Халк авыл совхозында баслап комбайнер, Эркин-Шахар секер заводында шофер, водстроймелиорация автоотрядында етекши болып аьрекетин толтырып келди. Тек 1990-ншы йылларда ол тыншавга кетеди. Якуб ян косагы Нина ман аьел курып, уьш аьвлетин, уныкларын тербиялаганлар. Яшавдынъ тувра йолына салганлар.

Ногай ястынъ элине эткен кыйыны, йигитлиги, яшав йолы яс несиллерге дайым коьрим болып калады.

Г.НУРДИНОВА.

Суьвретте: соғыс ветераны Я.Карасов.

Тынышлыкка суьйинип яшайды

Уллы Аталык соғысы уьйкен элимиздинъ баьри халкларына да сынав болды. Эм тек дослык эм халклар ара аньлавлык, бирлик пен ер юзинде тынышлык курылды. Тарихтинъ бас дерислерин биз буьгуьнлерде де мутпага ыхтыярымыз йок. Ер юзинде тынышлык эм паракхатлык уьшин биз яс аркалар алдында борышлы экенимизди эсимизде тутпага керекпиз.

Соғыс ветеранымыздынъ бириси буьгуьнлерде Нефтекум районынынъ Кара-Тобье авылында яшайды.

Солтан Алимгазиевич Суьонов 1925-нши йыл Ачикулакский районынынъ Тал-Куьйген авылында тувган. Уллы Аталык соғысы басланганда, яс йигитлер ийинлеринде савыт-садак илип, явга карсы шыктылар. 1943-нши йыл 3-нши октябрде ол Ачикулак район военкоматы ман шақыртылады. Эм оьз тенълери мен, он алты яс толмай, ногай яс тувган ерин немец фашистле-

риннен сакламага йолланады. Ол сапер батальонына туьсип, йигитлерше Биринши Украин фронтыннъ сырасында каты соғысларда ортакшылык этеди. Уллы Енъуьвди ювыклатув уьшин ногай ясына элимиздинъ туьвлы, немецлерди ини-не дейим куьвип, Берлинге дейим етпеге туьсти. Каты юрген соғысларда коьрсеткен йигитликлери уьшин Солтан Суьонов «Кызыл Юлдыз» ордені мен, «Берлинди алув уьшин», «Прагада босатув уьшин», «Германияды енъуьв уьшин» медальле-

ри мен, Аталык соғысынынъ биринши дережели ордени мен савгаланган.

Соғыстан сонъ 1947-нши йыл сыйлы ветеран Солтан Суьонов Кара-Тобье авыл орта мектебинде коьп йыллар окытувшы болып, оннан сонъ Махмуд-Мектеб авыл орта мектебинде етекшилик аьрекетин юритеди. Ол оьзининъ окытувшылык исинде балаларга бас деп яшавды бааламага уьйретип келди. Буьгуьнлерде сыйлы ветераннынъ тоьгеринде балалары, уныклары куьезин коьтерип келедилер. Яньыларда соғыс ветераны Солтан Суьонов 91 яска толганын белгиледи. Коьп кыйынлыкларды ийининде коьтерген ветеран йогарыдагы таза коькке, аьр бир тынышлы, соғыссыз яшаган куьнине суьйинип келеди.

Г.ГРАМАЗАНОВА.

Яшав йолы – уыйкен коьрим

Бизим Кумлы авылдан согыска 200-ден артык аьдемлер кеткенлер. Олардын коьбиси бизим уьшин канын эм янын аямай берип, дав майданда калганлар. Кайбиревлери йигитлик коьрсетип, омыравларында савгалар ман тувган ерине кайтканлар. Сол согыска кеткенлердин ишинде меним атайым Абдулвалиев Сарсенби де болган. Ол согыска 1943-нши йылдын июнь айында кетеди. Авылымызда ашлык, ялангашлык, нешаклы кыйын болса да, элимизди душпаннан сакламага эр кисилер керек эди.

Атайымды баска аьскершилер мен бирге согыска бир аз заман аьзирлегенлер. Атайым озининь йолдаслары ман Курск туьбинде согыскан. Сол кала касында каты согыслар юрген.

Немецлер Курск каласын алмага бек шалысканлар, ама бизим йигит аьскершилеримиз калады олардын нас колларына бермедилер. Курскты бизим аьскерлер алган заманда, атайыма «За отвагу» деген савгасы тапшырылган. Оннан атайым биринши Украин фронты ман элимиздинь куьнбатар бетлерине кетеди. Атайым бир неше кере яраланып, туьрли госпитальлерде эмленген.

Атайым 1945-нши йылдын июль айында тувган авылына кайтады. Тувган авылында бузылган хозяйстводы туьзетип баслайды. Коьп заман кетпей, атайымды авыл советининь председатели этип сайлайдылар. Ол авылда колайсыз аьеллерге бек коьп ярдам эткен. Сол заманларда авылдын сырт бетинде тары эгетаган болганлар. Колхоздын председателине колайсыз аьеллердинь списогын элтеп, аз болса да тарыдан ашамага шыгардыратаган болган. Кийим яктан собеске барып балаларга, аьскершилер аьеллериннен деп, аз болса да киймеге кийимлер шыгардырган.

Койшылардын балалары школага являп келетаган болганлар. Мал сарайлар авылдан алыста болган. Сол саялы ол авылда интернат ашулувы акында коьп кере соров коьтерген. 1945-нши йыл бизим авылда 31 балага интернат ашкан.

ЭСТЕЛИКЛИ ШАРА

лар. Сарсенби-атайымнын авылда эткен куллыгы акында ясуйкенлер эскердилер. Заман кете бередит. Ызгы йылларда тыншаювга кеткенше атайым, колхозда кой отар алып, койшы болып куллык этеди. Сарсенби атайымнын ети баласы, йырма эки уныгы, кырк немереси болган. Буьгуьнлерде онын уныклары, немерелери элимиздинь туьрли муьйислеринде куллык этип келедилер. Атайымыздын согыс йылларында коьрсеткен йигитлиги, элине кыйын шакта Уллы Еньюьди ювыклатувга эткен косымы бизге, уныкларына, яшавда коьрим болып келеди.

Камиля АБДУЛВАЛИЕВА,

Кумлы авыл орта мектебининь 10-ншы класс окушысы.

Суьвретте: С.Абдулвалиев.

Эгер канынъ Элинъ уьшин тоьгилсе...

Оьмирден-оьмирге уллы элимиздинь шынты увыллары эткен йигитликлери акында данькъ етеди. Аьр бир несил элимиздинь тарихинде баьтирлик ыз калдырады. Олар эткен йигитлиги мен, баскалардын яшавы уьшин озининь яшавын аямай болувы ман кайбиримиздинь юрегинде оьлшемсиз оьктемлик, соны ман бирге кыска болган бактысы уьшин юрек сызлав сезимлерин тувдырады.

Яньюларда А.Джанибеков атындагы орта школада Россия Баьтири Рафик Валитович Кадырбулатовтын эстелигине багысланган митинг-линейка оьтти. Бу шарада 7-8-нши класслардын окушылары ортакшылык эттилер, 8-нши «б» классы линейкадын оьткеруьвинде яваплы эдилер. Эстелик куьнине багысланган шарады окутувшы Алтын Агаспарова ашты: – «Аьр бир заман озининь йырларын, китапларын, баьтирлерин тувдырады. Халкымыздын данькы тарихине тийисли эс этуьв – кайбиримиздинь киели борышы. Шешен согысы! Неше бизим яс йигитлеримиз сосы ерде оьз янларын бергенлер. Кайдай кыйын болса да, олар явга берилгенлер, неге десе Уллы Аталык согысы йылларында сосы ер уьшин олардын уыйкен атайлары янын-канын аямай согысканлар. Олардын сырасында бизим ногай яс – Рафик Кадырбулатов. Аьр бир халк озининь сосындай йигити мен оьктемсип болмайды, сиз, балалар ногайдын баьтир увылын – Рафикти, онын эткен баьтирлигин билмеге борышлысыз».

Алтын Даутовна балалардын патриот сезимлерин оьстируьв ниетте, айткан созлериннен сонъ, окувшылар Россия Баьтири акында кызыклы хабарладылар. Онын кыска, ама сав элимизге белгили болган яшав йолы, йигитлиги акын-

да айттылар, аьскершининь командирге согыс боляткан ерге бармага суьйгенин билдирген рапортын, анасынын эскеруьвлерин оқыдылар. Тагы да мунда балалар баьтирлик эм эрклик акында ятлавлар оқыдылар. Компьютер аркалы Рафиктинь фотосуьвретти, онын школында салынган бюсти, суьйикли анасына язган йылы хатлары коьрсетилди. Хатлардын сыдыраларын коьз-ясарсыз окумага кыйын. Онын сыдыралары ман коьз ювыргаятып, кайтип Рафик яшавды суьйгенин, анасы уьшин кайтип яны авырыганын, кайтип оьз коьмеги мен ога енйил этпеге, уьйине кайтпага мырат эткенин анълайсынъ. Ама баьри заттан да йогары салды Рафик эр борышын – Эли уьшин турувды. Аямады ол яс янын, яшавынын ызгы такыйкасында да Элине пайдалы болув акында ойлап, граната ярдамы ман озининь яшавы ман бирге бир неше карактыкын да узди. Рафик Кадырбулатовтын баьтирлигининь негизинде яслар тербиялансын. Сосы йыйылган балалар сырасында да коркыныштын ясарын оьтип, баьтирликке йол алып бажарган йигитлер бар болар деп сенемен. Окувшыларды Элимиздинь, халкымыздын баьтирлерининь атлары ман, эткен ислери мен, оьз заманын аямай, таныспага шакыраман!

Н.КОЖАЕВА.

Разы сизге казадан куткарылган дуныя

Оьткен саьли куьн, 26-ншы апрельде Ногай район орталыгынынь паркындагы Эстелик мемориалы янында Чернобыль атом электростанциясындагы авариядын 30 йылыгына багысланган митинг озгарылды.

Митингти «Ногайский район» МО администрациясынын аькимбасынын орынбасары А-З. Лукманов ашты. Ол буьгуьн элимизде 30 йыл артта Чернобыль атомлы электростанциясында дуныя бойынша энъ уыйкен техногенли авария болып озганын билдирди. Онын казалы сырагылары тек элимизди тувыл, Европадаын коьп эллерин де радиация увына йолыктырды. Ама сол авариядын зарары оннан да коьп болаяк эди, эгер атомнын карсы алдына сав элимиз, сонын санында Ногай район йигитлери шыкпаган болса.

– Буьгуьн район еринде 24 чернобыльши яшайды, 9 катнасувшы эндиги арамызда йок. Биз олардын баьрисине де буьгуьнги сакланган яшавымыз уьшин разылыгымызды билдиремиз, – деди А-З. Лукманов. Ол район администрациясы атынан ЧАЭС катнасувшылары Р.Дильманбетовка, Н.Дуйсакаевке Эстеликли белги, Б.Максутовка, Б.Эрежеповка, В.Сапарчаевке, Ю.Саитовка,

М.Аллаяровка, Н.Дуйсакаевке, И.Индирбаевке, Е.Елманбетовка Сый грамоталарын, чернобыльшилердинь тул хатынлары Г.Шомаровага, А.Шандиевага, Х.Бекбавовага эм баскаларга савгалар тапшырды.

ДР Халк Йыйынынынь депутаты М.Авезовтын тапшырувы ман Ногай район Депутатлар йыйынынынь депутаты Ш.Мунгишиев ЧАЭС катнасувшылары Х.Кокешовка, И.Индирбаевке, С.Заретовка, Т.Садыковка эм баскаларга, баьриси 20 аьдемге Разылык хатын берди. «Чернобыльдеги реактор уьстине ябылган бетон саркофагы тозып барады. А сиз бетоннан да берк болып шыктынъыз, сонын уьшин увлы атомды енъдинъиз эм дуныяды сонынь казасыннан куткардынъыз», – деп белгиледи Ш.Мунгишиев.

– Бизим халкымыз сизинь атларынъызды оьктемлик пен атайды. Отыз йылдын артында сиз Чернобыльге бараятканда, йигитлик коьрсетип турмыз деп ойламагансыз. Сизинь сондай

баьтирлигинъиз сизди де, бизди де бу куьнге еткерди, – деди Э.Кожаяева.

Эскеруьв митингте «село Терекли-Мектеб» СП МО администрация аькимбасы З.Аджибайрамов, «Ногайский район» МО Ветеранлар советининь председатели А.Сангишиев, «Ногай Эл» ФНКА Оьр Советининь агзасы С.Джумаев, ДР бойынша «Россия чернобыльшилер союзынынъ» Ногай район боьлигининь председатели Р.Кунтувганов, «Ногайский район» МО УСЗН начальниги

А.Авезов, «Справедливая Россия» Савлайроссиялык политикалык партиясынынь Дагестан регионаллык боьлигининь Ногай район боьлик етекхиси Р.Отарбаев шыгып соьйледилер эм ЧАЭС катнасувшыларына савгалар тапшырдылар. Солай ок айырым савга абли 1950-нши йылларда «Маяк» деген зонада болып озган атомлы авариясынынь катнасувшысы Абубекер Матаевке де берилди. Район чернобыльши-лери атынан И.Индирбаев разылык соьзин айтты. «Отыз йылдын артында биз Чернобыльге

кетейтип, бу ислер каягына карап айланаягын да билмегенмиз. Биз сонда тек оьз борышымызды таза намысымыз бан толтырганмыз», – деп белгиледи ол.

Эстеликли шарада Кадрия атындагы орта школа окувшысы М.Баймухамбетова, В.Сапарчаевтинь уныгы Н.Сапарчаев ятлавлар оқыдылар. Район чернобыльшилер эстелик белгисине шешекей байламлары салынды.

М.ЮНУСОВ.

Суьвретте:

эстеликли митингте.

«Ногайский район» МО еринде
Уллы Енъуевдинъ 71-нши йыллыгы-
на багысланган байрам шараларын
озгарув

Программасы

5-нши Май

9 сабатте – Енъуев асабаларынынъ парады «Енъуев куь-
ни» Савлайроссиялык флэшмоб (РДК алдында)

6-ншы Май

10 сабатте – «Зарница» аьскершилик ойыны (стадион).

8-нши Май

9 сабатте – Автоювырув (Терекли-Мектеб - Куьнбатар).
10 сабатте – Уллы Енъуевдинъ 71-нши йыллыгына
багысланган байрам шаралары: митинг, эстеликлерге шеше-
кей байламларын салув, концерт, спорт шаралар (яшавшы-
лар пунктлары).
8-18 сабатте – Эстелик вахтасы (обелиск).

9-ншы Май

Терекли-Мектеб авылында озгарылаек шаралар.
8-18 сабатте – эстелик вахтасы (обелиск).
9.30 сабатте – учреждениелер эм организациялар кол-
лективлерининъ, авыл поселениелер делегацияларынынъ
йыйылувы (Аджигельдиев орамы).
9.30-10.00 сабатте – Баьтирлер Аллеясында,
А.Асановтынъ мемориал Тактасына, парктагы эстеликлерге
шешекейлер байламларын, гирляндалар салув.
10.00. -10.10 сабатте «Оьлимсиз полк» Парады (обе-
лиск).
10.10 - 11.00 сабатте – Митинг (обелиск).
11.00 сабаттен алып – Театр коьрсетуьви (яй клубы).
13.00 сабаттен алып – Спорт шаралары: футбол, волей-
бол (стадион).
13.00 сабаттен алып – Атшабыс (ипподром).
21.00 сабатте – кино коьрсетуьв (РДК).
21.30 сабатте – Енъуев салют-фейерверки (РДК).
Халк кыдырувы. Байрам савдасы.

АНА ТИЛИН УЬЙРЕНЕМИЗ

Язлыктынъ яркыраган куьни

Язлыкка баьриси де суьйине-
дилер, боьтен де балалар. Соьй-
тип, «Юлдыз» балалар бавында
язлыкка багысланган шара озга-
рылды. Байрамды тербиялавшы
А.Ханмурзаева юритти. Уьш тама-
да куьплердинъ тербияланувшы-
лары, олардынъ тербиялавшылары
Рабият Баетовна Булатова, Алты-
най Солтанахмедовна Ханмурзае-
ва, Уля Авсеевна Акбиева, ногай
аьдетлерин, биювлерин коьрсетти-
лер, ана тилинде ятлавлар айтты-
лар, йырладылар.
Шарада балалар келин туьси-
руьв, балады бесикке салув аьдет-
лерин коьрсеттилер, кеделер дом-

быра ман ойнадылар, кызлар
уршык ийирдилер.
Аьр бир куьп уьш ятлав, бир
йыр, бир аьдет аьзирледилер.
Ыспайы ногай кийимлер кийген
балалар озь оьнерлерин кайтип
ярасык этип коьрсеттилер. Раби-
ят Баетовнадынъ куьбининъ тер-
бияланувшылары баладынъ тыса-
вын кесуьв аьдетин коьрсеттилер,
Уля Авсеевна «Меним кобызым»
деген сценка салдылар. Ами-
нат Рашидовна Лукмановадынъ
балалары эки биюв коьрсетти-
лер – «Ногай кызларынынъ бию-
ви», «Куьенлер мен биюв». Бесик
йырын Сафия Мусаева йырлады.

КОНФЕРЕНЦИЯЛАР Аспан балалар уьшин

Махачкалада шахматлар уьйин-
де «ДР авиационлык спорт кебин
оьрлендируьв эм кенъ яйылды-
рув, аспан балалар уьшин» деген
тема бойынша пресс-конференция
уйгынлы оьтти.
Конференцияда Дагестан
Республикасынынъ баьри мини-
стерстволар эм ведомстволар
ваькиллери катнастылар. Сонда
Махачкаладынъ кала администра-
циясынынъ куллыкшылары эм ДР
ямагат аьрекетшилери де ортак-
шылык эттилер.

Аьзирлик коьриледи

Россия бойынша, сонынъ сыра-
сында Дагестан Республикасында
да, «Яс профессионаллар» чемпи-
онатына аьзирлик коьриледи.
Янъыларда, сол чемпионат-
тынъ биринши регионалык кезе-
гинде оьтеегине аьзирлик коьруьв
ишинде, «Молодежь Дагестана»
газетасынынъ редакциясында сога
багысланган пресс-конференция
болып озды. Сонда ДР Яслар исле-
ри бойынша министри А.Гаджиев,
Дагестан Республикасыннан «Яс
профессионаллар» чемпионатына
делегат, ДР Ис министерствосы-
нынъ «Уьстинлик» атлы республи-
калык яслар орталыгынынъ дире-
кторы З.Омаров, Дагестаннынъ
кеспи-педагогикалык колледжи-
нинъ директоры А.Абдуллаев эм
СМИ ваькиллери ортакшылык
эттилер.

РОССИЯДА – КИНО ЙЫЛЫ Фестивальде катнасаек болсанъыз

Уьстимиздеги 2016-ншы йыл
Россияда Кино йылы деп туьрли
ниетлерге таянып белгиленген.
Онынъ бас мырады – элимизде
шыккан кинофильмлердинъ санын
оьстируьв эм киносаниятын Рос-
сия регионларында да оьрленди-
руьв.
Айлак коьп заман артта бол-
май, элимиздинъ яшавшылары
бразилия сериалларын уйкен
кызыксынув ман карайтаган эди-
лер. Сонъ олар Америкада шык-
кан боевиклерге, детективлерге
коьштилер. Сосы кинолардынъ
жанрлары бу куьнлерде айлак
каты эм керексиз болып коьри-
неди, неге десе олар ясларды бир
затка да уьйретпейди. Россия
кинолары болса ийгилик, яхшы-
лык эм тувралык акында. Аста-
астандан яс несилге аталык кино-
лардынъ баалыгын анълатпага
тийисли.

Элимизде Кино йылына багыс-
ланып туьрли шаралар, проект-
РАЗЫЛЫК

Коьп яхшылыклар йорайман

Быйыл 26-ншы апрельде баь-
ри элимиздей болып, Ногай райо-
нында да Чернобыль атомлы элек-
тростанциясындагы авариядынъ
30 йыллыгына шаралар уйгынлы
озгарылды. Соларды йогары дере-
жеде оьткермеге ярдамын этке-
ни уьшин «Ногайский район» МО
администрация етекшилерине,
«Ногайский район» МО Ямагат
палатасынынъ председатели Эль-
мурза Саитовка, «село Терекли-
Мектеб» СП МО администра-
ция аькимбасы Зейдулла Аджи-

ЭС ЭТИНЪИЗ

Ногай патшалык драмалык теа-
тры оьз каравшыларына онъайлы
аьллер туьзуьв ниет пен «Тувган
театрды коьтергишле» деп абоне-
мент шыгарган.
Абонементтинъ иеси театр
коьрсететаган баьри спектакль-
лерди, солай ок театрда болатаган
баьри шараларды, тегин карамага
болады.
Абонемент 2016-ншы йылдынъ
31-нши декабрине дейим аьрекет-
лейди. Абонементтинъ баасы –
300 маьнет.
Театр суьювшилери, абоне-
ментти алмага алгасанъыз!
Ногай патшалык
драмалык театры.

САК БОЛЫНЪЫЗ!

Мал арасында кавыфлы мараз бар

Дагестан Республикасында
вируслы диарея маразы ман байла-
ныста эпизоотикалык аьллердинъ
авырланганыннан себеп, малды эм
малшылык продукциясын Ногай
районына аькелуьв эм аькетуьв кой-
дырылган. Ногай район ветери-
нар службасынынъ аьрекети мен бу
мараз бан авырымага болатаган баь-
ри де малларга вакцинация этуьв
ислери басланган. Сонынъ уьшин
маллары бар болган баьри аьдемле-
рге де, хозяйстволарга эм муниципал-
лык образованиелер аькимбаслары-
на ветеринар куллыкларын оьткер-
меге ярдам этпеге тилек саламыз.
Маллары бар болган баьри де

лер аьзирленеди. Олардынъ сыра-
сында Уфа каласында 26-28-нши
октябрьде оьтеек «Куьмис Акбу-
зат» 3-нши Халклар ара миллет
эм этнический кинодынъ фести-
валин белгилемеге болады. Онынъ
уйгынлавшысы – «Башкортостан»
киностудиясы. Бу куьнлерде кино-
форумда катнасар уьшин аьризе-
лер алынады. Конкурс программа-
сына 2014-нши йылдынъ биринши
куьнине дейим шыгувы тамамлан-
ган художестволык толы метраж-
лы, художестволык кыска метраж-
лы эм документальлик кинолар
киреди.
Фестивальдинъ сырагылары
бойынша халклар ара жюри агза-
лары «Куьмис Акбузат» гран-при
тапшыраяк. Оннан оьзгелей, энъ
де ийги сценарийге, энъ де ийги
режиссер эм оператор кулыгына
берилеек баргы беркитилген.
Аьризелер 1-нши сентябрьге
дейим алынады.

Н.КОЖАЕВА.

ТОКТАСТЫРУВШЫЛАР:
Дагестан Республикадынъ
Халк Йыйыны,
Правительствосы.

Бас редактор
КОЖАЕВА Э.Ю.

Газета коьлем коммуникациялар тармагында эм маданият калымжады коршалавда
законодательстводы тутууга тергев салув бойынша федераллык службасынынъ ЮФО бойынша
регионалык Управлениесинде регистрацияланган.
Регистрациялык номери ПИ №ФС 10-6455 (26 январь 2007 й.)
Колязбаларга рецензия берилмейди. Олар кери ызына кайтарылмайдылар. Авторлар
ой токтастары редакциядыкы ман келиспеске боладылар. Авторлар язымалары уьшин яваплылар.
ДР-нынъ Баспа эм коьлемлик коммуникациялар бойынша комитети.

Баспалавга кол басылув заманы – 18 сабат. Баспалавга кол басылган – 17 сабат.

Адрес редакции
368850, Республика Дагестан, Ногайский район,
с.Терекли-Мектеб, ул.К.Маркса, 49
газета «Голос степи».
Электронный адрес: sholtavisi@mail.ru
Официальный сайт газеты (www.golos-stepi.ru)
Телефоны:
Общий отдел – 21-4-71
Индекс – 51365

Газета выходит 52 раза в году.
Тираж – 2150.
Реклама и объявления публикуются
по договорным ценам.
Газета отпечатана в типографии
ООО «Издательство «Лотос»
по адресу:
367018, ДР, г.Махачкала,
Проспект Петра I, 61.